

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-05-15

Diarienummer 0348/24

Handläggare

Clara Hansson/Kultur/GBGStad

Telefon: 031-368 36 96

E-post: clara.hansson@kultur.goteborg.se

Yttrande över motion av Martin Wannholt (D) och Patrik Höstmad (D) om att ta fram riktlinjer för att stadens lokaler ska vara fria från politiska och religiösa budskap

Förslag till beslut

I kulturnämnden

Kulturnämnden avstyrker motion av Martin Wannholt (D) och Patrik Höstmad (D) om att ta fram riktlinjer för att stadens lokaler ska vara fria från politiska och religiösa budskap.

Sammanfattning

Martin Wannholt (D) och Patrik Höstmad (D) har lagt fram en motion om att ta fram riktlinjer för stadens lokaler ska vara fria från politiska och religiösa budskap.

Kommunstyrelsen har sänt motionen till ett antal nämnder och bolagsstyrelser, däribland kulturnämnden, för yttrande senast 5 augusti 2024. Motionen föreslår att kommunstyrelsen får i uppdrag att utreda riktlinjer för att Göteborgs Stads lokaler för offentliga tjänster och annan kommunalt sanktionerad verksamhet, där möjligt och lämpligt, är fria från politiska, ideologiska och religiösa budskap och symboler. Motionen utgår ifrån myndigheters skyldighet att agera opartiskt och sakligt.

Förvaltningens övergripande bedömning är att en riktlinje som motionen föreslår inte kommer bidra till en användbar styrning för kulturförvaltningen. Den styrning som finns genom framför allt lag men även genom tydliggörande riktlinjer, anpassade för förvaltningens verksamheter, är fullgod. Kulturförvaltningen har heller inte identifierat något tydligt behov beaktat fall där politiska eller religiösa symboler och budskap förekommer i förvaltningens lokaler på ett sätt som strider mot befintligt regelverk. Skulle en situation ändå uppstå där politiska eller religiösa symboler eller budskap används på ett sätt som inte är förenligt med lag eller hindrar verksamhetsutövningen bedömer förvaltningen att befintlig lagstiftning är tillräcklig för att vara vägledande i det specifika fallet. Motionen öppnar upp för att vissa verksamheter ska undantas från en riktlinje om att det inte ska förekomma politiska /religiösa symboler och budskap och museer nämns i detta sammanhang. Kulturförvaltningen delar motionens bedömning att föreslagen riktlinje inte är förenlig med museiverksamheten men heller inte med biblioteksverksamheten, konsthallens och kulturhusens publika verksamhet. Kulturförvaltningen föreslår nämnden att motionen avstyrks.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Kulturförvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur ekologisk dimension

Kulturförvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Att myndigheters agerande präglas av saklighet och opartiskhet har stor betydelse för allmänhetens tillit och förtroende gentemot myndigheter är en av de mest centrala delarna av god förvaltningssed. Både museer och folkbibliotek har ett stort förtroende bland invånarna vilket ska värnas. Att det finns förtroende för dessa samhälleliga institutioner är en viktig beståndsdel för museerna och folkbiblioteken, men även övriga publika verksamheter inom kulturförvaltningen, i att utföra sina respektive uppdrag på ett tillfredställande vis.

Att efterleva krav på opartiskhet och saklighet kräver kunskapsbyggande, omvärldsperspektiv och ett resonerade förhållningssätt. För att kunna ge en allsidig, saklig och opartisk förmedling av kultur och konst krävs arbete för att på olika vis komplettera ensidigheter och brist på källor utifrån saklig kunskap om historien och stadens och rikets nuvarande mångspråkighet, mångreligiositet och mångkulturalitet. Även ett självreflekterande förhållningssätt om de egna verksamheternas normer och stereotypa bilder behövs för att kunna undanröja hinder för dem vi är till för.

Bilaga

Remiss från kommunstyrelsen: Motion av Martin Wannholt (D) och Patrik Höstmad (D) om att ta fram riktlinjer för att stadens lokaler ska vara fria från politiska och religiösa budskap.

Expedieras till

Kommunstyrelsen.

Ärendet

Martin Wannholt (D) och Patrik Höstmad (D) har lagt fram en motion om att ta fram riktlinjer för stadens lokaler ska vara fria från politiska och religiösa budskap.

Kommunstyrelsen har sänt motionen till kulturnämnden för yttrande senast 5 augusti 2024. Övriga remissinstanser är socialnämnd Hisingen, Higab AB, Göteborg & Co AB, idrotts- och föreningsnämnden och nämnden för demokrati- och medborgarservice.

Beskrivning av ärendet

Motionen föreslår att kommunstyrelsen får i uppdrag att utreda riktlinjer för att Göteborgs Stads lokaler för offentliga tjänster och annan kommunalt sanktionerad verksamhet, där möjligt och lämpligt, är fria från politiska, ideologiska och religiösa budskap och symboler. Undantag från riktlinjerna föreslås där närvaron av denna typ av budskap och symboler bedöms vara naturliga och lämpliga. Motionen utgår ifrån myndigheters skyldighet att agera opartiskt och sakligt.

Kulturförvaltningens publika verksamheter

Motionens förslag fokuserar på kommunens lokaler för offentliga tjänster. Publika verksamheter inom kulturnämndens ansvar är framför allt museer, konsthall, folkbibliotek och kulturhus. Därutöver kan kulturförvaltningens lokaler hyras av externa aktörer. Kulturförvaltningens chefer och medarbetare är offentliga tjänstepersoner som i varierande utsträckning möter allmänhet eller externa aktörer.

Göteborgs Stads folkbibliotek och kulturhus erbjuder ett rikt och varierat utbud som är angeläget och tillgängligt för alla åldrar och målgrupper. Genom att erbjuda media samt arrangemang som täcker olika ämnen och perspektiv främjar biblioteken åsiktsfrihet och demokratiska värden. Det innebär att beståndet av böcker och annan media innehåller en stor variation av framställningar och perspektiv, även av ideologisk eller religiös karaktär.

Stadens fyra museer¹ samt konsthall lyfter fram mångbottnade bilder av staden, världen och livet. Respektive institutions profil utgår från ämnesinriktning som utgör utgångspunkt i det innehållsliga arbetet i utställningar och programbaserad verksamhet. I uppdraget att erbjuda upplevelser och kunskap förekommer föremål och motiv med exempelvis religiösa/politiska symboler eller budskap. Det kan bland annat förekomma på föremål inom kulturarvet eller i konstnärliga gestaltningar. Museerna bidrar utifrån sitt ämnesområde till att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning.

Lagstiftning och styrande dokument

Kulturförvaltningens verksamhet regleras genom bland annat lag och styrande dokument. Nedan redovisas ett urval utifrån relevans beaktat motionens förslag.

Några av de mest centrala och grundläggande reglerna för förvaltningsmyndigheters verksamhet finns angivna i regeringsformen, däribland kravet på opartiskhet och saklighet (1 kap. 9 §, 1974:152), vilket även förslagsställaren refererar till i motionen. Angränsande innebörd har kommunallagens likställighetsprincip (2 kap 3 §) som slår fast att kommuner och regioner ska behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakligt skäl för annat.

¹ Göteborgs konstmuseum, Göteborgs stadsmuseum, Röhsska museet och Sjöfartsmuseet Akvariet

Folkbiblioteken inom kulturnämndens ansvar omfattas av bibliotekslagen (2013:801). Av lagen framgår att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning samt att biblioteksverksamheten ska finnas tillgänglig för alla. Folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.

Kulturförvaltningens museer omfattas av museilagen (2017:563) som anger att det allmänna museiväsendets ändamål är att museer ska utifrån sitt ämnesområde bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Utställningar och annan publik verksamhet vid ett museum ska vara kunskapsbaserad och präglas av allsidighet och öppenhet samt vara tillgänglig för alla och anpassad till användarnas olika förutsättningar.

Avdelningen Göteborgs museer och konsthall har sedan 2022 en riktlinje för att säkerställa saklighet och opartiskhet. Syftet med riktlinjen är att förtydliga hur avdelningens verksamheter inom ramen för lagkrav på allsidighet, saklighet och opartiskhet kan arbeta med omtvistade ämnen. Riktlinjen ger stöd för att förmedling av konst och kultur ska vara förenligt med lagstiftningens krav. Inom avdelningen Göteborgs bibliotek och kulturhus pågår arbete för att ta fram en liknande riktlinje med syfte att säkerställa opartiskhet och saklighet inom ramen för programverksamheten.

Kulturförvaltningens biblioteksverksamhet har en rad reglerande styrande dokument som har till syfte att säkerställa att verksamheten utförs i förenlighet med lag. För att kunna erbjuda ett bestånd av medier och tjänster som präglas av allsidighet och kvalitet så som bibliotekslagen föreskriver krävs medieurval genom inköp och gallring. Till stöd i arbetet finns bland annat en riktlinje för medieurval vilken innehåller vägledning i tolkning av begreppen ”allsidighet” och ”kvalitet”.

Kulturförvaltningens riktlinje för möteslokaler - intern och extern användning tydliggör hur kulturförvaltningens möteslokaler ska användas. En distinktion görs av lokalernas nyttjande för intern verksamhet, publik verksamhet samt uthyrning av lokaler till externa aktörer. Riktlinjen anger att kulturförvaltningens lokaler i första hand nyttjas till publik programverksamhet som genomförs på biblioteken, kulturhusen och museerna. Det som kännetecknas av denna verksamhet är att den programläggs av kulturförvaltningen och kommuniceras av kulturförvaltningen. Programverksamheten utgår från respektive verksamheters uppdrag där allsidighet och saklighet över tid tillämpas. Programmen är öppna och har målgrupp allmänhet. En hel del program genomförs i samverkan men det är kulturförvaltningen som har ansvaret för programinnehållet. I andra hand används kulturförvaltningens möteslokaler för interna behov; interna möten av olika karaktär. I tredje hand hyrs möteslokalerna ut till externa aktörer, det vill säga andra offentliga verksamheter, föreningar, företag och andra juridiska personer. Kulturförvaltningens lokaler upplåts inte till privatpersoner. Ett krav som kulturförvaltningen har är att lokaler endast hyrs ut till hyresgäster som bedriver en verksamhet som beaktar alla människors lika värde och rättigheter, övrig rådande lagstiftning samt tar avstånd från våld, rasism, alkoholmissbruk eller missbruk av narkotika. Gällande uthyrning av lokaler till politiska partier förhåller sig riktlinjen till kravet på opartiskhet och saklighet. Alla politiska föreningar som speglar stadens värdegrund har möjlighet att hyra lokaler för att genomföra *stängda* medlemsaktiviteter men politiska partier kan inte hyra lokaler för att hålla *öppna* politiska möten eller presskonferenser. Skälet till detta är att det inte får råda någon tveksamhet kring att förvaltningen agerar opartiskt och sakligt.

Utöver ovan redovisad lagstiftning och styrande dokument finns arbetsrättsligt relaterad lagstiftning, däribland diskrimineringslag (2008:567) som omfattar såväl direkt som indirekt diskriminering beaktat de sju diskrimineringsgrunderna. Kulturförvaltningens plan för lika rättigheter och möjligheter 2023–2024 uttrycker ambitioner för kulturförvaltningens verksamheter i stort, både som arbetsplats och i mötet med allmänheten. Planen anger att verksamheterna ska präglas av mångfald, jämlikhet, jämställdhet, tillgänglighet och alla människors lika värde. Förvaltningen värnar om ett inkluderande och icke-diskriminerande förhållningssätt samt om människors lika rättigheter och möjligheter och strävar efter att det ska avspeglas i verksamheterna och gentemot alla som kommer i kontakt med förvaltningen.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens övergripande bedömning är att en riktlinje som motionen föreslår inte kommer bidra till en användbar styrning för kulturförvaltningen. Den styrning som finns genom framför allt lag men även genom tydliggörande riktlinjer, anpassade för förvaltningens verksamheter, är fullgod. Kulturförvaltningen har heller inte identifierat något tydligt behov beaktat fall där politiska eller religiösa symboler och budskap förekommer i förvaltningens lokaler på ett sätt som strider mot befintligt regelverk. Skulle en situation ändå uppstå där politiska eller religiösa symboler eller budskap används på ett sätt som inte är förenligt med lag eller hindrar verksamhetsutövningen bedömer förvaltningen att befintlig lagstiftning är tillräcklig för att vara vägledande i det specifika fallet. Kulturförvaltningen föreslår därför nämnden att motionen avstyrks.

Motionen öppnar upp för att vissa verksamheter ska undantas från en riktlinje om att det inte ska förekomma politiska /religiösa symboler och budskap och museer nämns i detta sammanhang. Kulturförvaltningen delar motionens bedömning att föreslagen riktlinje inte är förenlig med museiverksamheten men inte heller med biblioteksverksamheten, konsthallens och kulturhusens publika verksamhet. Att för museerna utesluta möjligheten att visa föremål eller motiv med religiösa/politiska symboler eller budskap och på liknande vis utesluta media från folkbibliotekens bestånd innehållandes detsamma vore problematiskt på flera sätt och en omfattande inskränkning av verksamheterna. Det skulle innebära att museerna och folkbiblioteken inte kan utföra sitt uppdrag. Åtgärderna skulle stå i strid med bibliotekens och museernas ändamål föreskrivet i museilagen och bibliotekslagen. Därutöver är det en styrning av verksamheternas innehåll som strider mot principen om armlängds avstånd². Detta gäller även för kulturhusen och konsthallens verksamhet. I museilagen finns innebörden av principen i paragraf fem. Likväl omfattas de publika verksamheterna av kravet på opartiskhet och saklighet men kulturförvaltningen ser ingen motstridighet i kravet och verksamheternas uppdrag. Genom att förmedla ett allsidigt utbud i utställnings- och programverksamhet och behandla olika teman, perspektiv och berättelser eftersträvar verksamheterna saklighet och opartiskhet över tid. I stället för att utesluta är ambitionen ett mångfasetterat innehåll och förmedling av bredden. Att efterleva krav på opartiskhet och saklighet i denna typ av verksamhet kräver kunskapsbyggande, omvärldsperspektiv och ett resonerande förhållningssätt.

² Armlängdsprincipen syftar till att skapa förutsättningar för konstnärlig frihet och genom att förespråka ett organisatoriskt skydd från politiska beslut om konstnärligt innehåll och kreativa processer.

Kulturförvaltningen har tjänster som är publika i varierande grad. Det förekommer att förvaltningens medarbetare bär politiska eller religiösa symboler. Exempel på det kan var smycken eller tatueringar föreställande kors eller venussymbolen (som har varierande innebörd men kan tolkas stå för feministisk ideologi). Det kan också vara klädesplagg med politisk eller religiös innebörd exempelvis slöja. Kulturförvaltningen har dock inte kunnat identifiera någon förekommande problematik där medarbetares utsmyckning varit ett hinder i verksamhetsutövningen eller förtroendeskadlig. Skulle det uppstå en situation av den karaktären är bedömningen att den befintliga lagstiftningen är tillräcklig för att ge vägledning. Kulturförvaltningen kan därmed inte se att en riktlinje som potentiellt kan innefatta även anställdas klädnad står i proportion till behovet. En generell riktlinje som begränsar anställda att bära religiösa symboler kan eventuellt vara problematisk beaktat diskrimineringslagen och utgöra ett hinder för kulturförvaltningen som en inkluderande arbetsplats.

Att tillämpa en riktlinje som begränsar förekomsten av politiska och religiösa symboler kan vara svårt då symbolers innebörd ändras över tid. Politik och religion är i grunden omstridda begrepp. Den styrning som föreslås av motionen öppnar upp för frågan om hur och vem som ska avgöra vad som är "fritt från politiska, ideologiska och religiösa budskap". Blir denna typ av avväganden föremål för politiska beslut blir vad som är politiskt i sig politiskt.

Så som kulturförvaltningens riktlinje för möteslokaler anger så används lokalerna primärt till förvaltningens egen programverksamhet med ambitionen att erbjuda ett allsidigt innehåll som är sakligt och opartiskt över tid. I uthyrning av möteslokaler till externa aktörer sker ingen värdering från förvaltningens sida vilken typ av aktör som får nyttja lokalerna förutsatt aktören är juridisk person och att verksamheten är förenlig med ett antal grundläggande principer. Att inte värdera eller ta ställning till vilka som får hyra lokalerna är ett sätt att beakta likställighetsprincipen och agera opartisk och sakligt från förvaltningens sida även om det innebär att det förekommer politiska och religiösa symboler i förvaltningens möteslokaler vid dessa tillfällen. Ovan nämnda riktlinje gör ett vägval i att inte hyra ut till politiska partiers öppna möten eller presskonferenser med hänvisning till att inte riskera att förvaltningen uppfattas ta ställning för ett visst politiskt parti. Riktlinjen reglerar dock inte övriga externa aktörer att hyra lokaler för offentliga arrangemang. Det kan finnas skäl för kulturförvaltningen att se över riktlinjen beträffande uthyrning av lokaler till externa aktörer för publika/offentliga arrangemang utifrån krav på opartiskhet och saklighet men även beaktat förtroende och tillit till kulturförvaltningens verksamheter.

GÖTEBORGS STADS KULTURFÖRVALTNING

Anna Rosengren

Sofia Lubian

Förvaltningsdirektör

Avdelningschef Kultur och samhällsutveckling